

obtěžují státní rozpočet. Státu přísluší značný podíl z dluhů na úpravě Dunaje (roční úrokový příspěvek státní asi $1\frac{1}{3}$ mil. K, rovněž i z dluhů na vídeňské dopravní podniky (s ročním státním úrokovým příspěvkem 5·7 mil. K), na dluh Terstských skladů št. Kromě toho jsou menší výpůjčky pro účely školní a j.

Jako zbytek bývalého všeobecného dluhu kolují částečné hypotekární poukázky v sumě asi $87\frac{1}{3}$ mil. K vřelené na státní solivarny (v Solní komoře) s několika měsíční splatností, které se stále obnovují.

Ze všech dluhů rakouských i ze všeobecného státního dluhu v rozpočtu pro r. 1913 je úroková povinnost 522 mil. K, z čehož podíl státu uherského ke zúročení všeobecného státního dluhu obnáší asi $58\frac{1}{3}$ mil. K, tak že na samy království a země v říšské radě zastoupené připadá roční úroková povinnost asi 464 mil. K.

5. Vývoj státních dluhů uherských.

Uherský stát pro r. 1867 neměl jiných dluhů nežli známý už příspěvek na všeobecný státní dluh a dluhy na vyvazení poddanských břemen, které v Rakousku připadaly jednotlivým královstvím a zemím.

Ale Uhry byly hospodářsky značně opožděny a jejich finanční hospodářství bylo velmi neurovnané. A tak začalo se hned po vyrovnání s vydáváním velikých půjček státních jak na investice tak i na uhrazování běžných deficitů. Zprvu byly uzavírány půjčky v určité době splatitelné.

Takovou půjčkou byl dluh pro nabytí 60 mil. zl. ve zlatě = 150 mil. frs během let 1868—1872 emitovaný v 5%ních obligacích splatných v době 50 let. Ale na stržení přibližně oné sumy 150 mil. frs musilo se vydati 85·126 mil. zl. ve zlatě = 212·814 mil. frs, kdežto skutečně čistě vyplacený obnos byl jen 145·915 mil. frs. Tedy čistý kurs půjčky byl asi 68%⁰0. Pouhé úroky činily tedy 7·29% ročně a kromě toho během 50 let musil se zaplatit kapitál vyšší skoro o 46%.

Podobných půjček do r. 1873 bylo vydáno několik ještě (Uherská premiová půjčka 30 mil. zl. r. m. z r. 1870, půjčka 30 mil. zl. ve zlatě z r. 1871, půjčka 54 mil. zl. ve zlatě z r. 1872, Zástavní listy Gömörské z r. 1871) za stejně nepříznivých podmínek. Vysoké úroky se značnými splátkami kapitálu nemohly se uhradit z běžných příjmů, nýbrž musily býti placeny z výtěžků nových půjček. Při tom se chtěly za každou cenu dělati investice, ačkoli peníze na ně mohly

se dostati pouze v cizině, doma potřebných kapítalů vůbec nebylo.

Státní rozpočty uherské, ačkoli byly velmi optimisticky sestavovány, měly pokaždé značné deficity. V letech 1870 až 1881 byly deficity rozpočtené celkem 144·8 mil. zl. r. m., tedy průměrně přes 12 mil. zl. ročně. Ale skutečné schodky byly proti tomu několikrát větší, páčily se přes 554 mil. zl. r. m., tedy průměrný schodek roční byl přes 46 mil. zl.

Až do r. 1872 byli hlavními věřiteli uherskými francouzští kapitalisté. Ale francouzský kapitál nebyl již dosti ochotný ke stálým požadavkům uherským. Obrátili se tedy Uhři na londýnský peněžní trh. Ale Angličané byli na rakousko-uherskou monarchii rozezlení za příčinou unifikace všeobecného státního dluhu. Majitelé bývalých anglických půjček protestovali své zkrácené věřitelské nároky a Uhři když chtěli dostati úvěr v Anglii musili se s oněmi věřiteli napřed vyrovnati. Za každých protestovaných 100 liber sterl. musili napřed zaplatit hotově 4 libry 15 sh (4 $\frac{3}{4}$ %), nežli mohli dostati jakoukoli půjčku v Londýně. Tedy pouhé dovolení k připuštění uherských státních papírů na bursu londýnskou musilo býti velmi draze vykoupeno.

Ale výpůjčky, kterých se Uhrům za to v Anglii dostalo, byly uzavřeny za tak krutých podmínek, že těžko jinde bylo by lze najíti podobných dokladů horšího lichvářského dlužení:

Byly emitovány pokladniční 6%ní poukázky splatné v pěti letech na dvakrát v r. 1873 a 1874 vždy po 7 $\frac{1}{2}$ mil. £ = 15 mil. £ = 153 mil. zl. ve zlatě. V obojích těchto emisích bylo místo upsaných 153 mil. zl. ve zlatě skutečně vyplaceno jen 124 mil. zl. ve zlatě. Bylo tedy nutno platit úroků 9·18 mil. zl. ve zlatě (6% ze 153 mil.) ze skutečně vyplaceného kapitálu 124 mil. zl. ve zlatě. Byl tedy roční úrok asi 7·4%, ale zároveň za 5 let bylo nutno splatit kapitál o 23·4% vyšší!

A právě tato povinnost splatit kapitál mnohem vyšší v tak krátké době, když se zápasilo s obrovskými a krutými deficity, byla nejosudnější podmínkou půjčky. Splatné pokladniční poukázky nemohly býti uhrazeny jinak nežli zase dluhem. A nový dluh se udělal zase podobně nevýhodně jako na ony poukázky. Byla totiž k uhrazení oněch poukázek během r. 1878 a 1879, kdy byly splatny, vydána 6%ní zlatá renta za tak nevýhodných podmínek, že ke splacení nominálního dluhu 153 mil. zl. ve zlatě bylo potřebí asi 210 mil. zl. ve zlatě 6% renty. Tím stoupl úrok roční na 12·6 mil. zl. ve zlatě za pů-

vodně vyplacených 124 mil. zl. ve zlatě, tedy úrok roční byl 10^{5/11}% a kapitál dlužný byl při tom asi o 70% vyšší nežli skutečně vyplacená suma.

Ale na tomto zvýšení nominálního kapitálu nebylo ještě dosti. V letech 1881—1884 byla 6%ní renta konvertována ve 4%ní, ale velmi nevhodně; neboť k uhrazení 210 mil. zl. ve zlatě 6%ní renty bylo nutno vydati něco přes 286 mil. zl. ve zlatě renty 4%ní. Tím se arci o něco snížil roční úrok, totiž z 12.6 mil. ve zlatě na 11.44 mil. zl. ve zlatě, proti tomu však nominální kapitál vzrostl zase dále o 36.2%.

Celkem tedy oněmi proměnami pokladničních poukázek v rentu napřed 6%ní a pak v rentu 4%ní za skutečně vyplacených 124 mil. zl. ve zlatě platí se dosud a bude se platit na nedohledné doby ročních úroků 11.44 mil. zl. ve zlatě a nominální dluh činí 286 mil. zl. ve zlatě a břemeno to nelze nijak zmírniti, jelikož dluh zůstal na 4%ní rentu, kterou tak brzy nebude lze konvertovati. I kdyby konverse 4%ní renty byla někdy možná, nominálně hrozně zvýšený dluh přece jen zůstane (v poměru 1 : 2^{19/32} zvýšilo se nominální zadlužení).

Postup tohoto dlužení velmi živě upomíná na směneční dluhy povolované od lichvářů marnotratným dlužníkům, u kterých bývá ovšem obava, že kapitálu půjčeného vůbec ani nesplatí. Ale jak to vysvětliti u státu, který své závazky nejen splnil, nýbrž jimi se zavázal věčně? Původní dluh 100 frs nesl tu roční úrok 7.40 frs a v pěti letech kromě toho slíbeno splatit 123.40 frs. Ale peněz na splacení po pěti letech nebylo a proto učiněna nová dlužní smlouva, podle níž úrok z oněch původně vypůjčených 100 frs vystoupil na 10.16 frs ročně a kapitál dlužný při tom vzrostl skoro na 170 frs. A hned asi po třech letech na to změněna smlouva v ten smysl, že z oněch původně vyplacených 100 frs sice se platilo o něco méně ročních úroků, totiž 9.23 frs, ale za to úroky ty zajištěny byly na nedohledné doby, jelikož úpis dlužní zněl na 230.7 frs (které ovšem jsou nominálně úrokovány jen na 4%), místo původních 100 frs skutečně jen obdržенých. Jestliže to nebyly lichvářské podmínky, co by už se mělo zvatí lichvou? Stát správně platící zavázal se na věčné doby k úrokům 9.23% ročně a při tom podepsal dlužní úpis na 230.7 frs, za který mu bylo opravdu vyplaceno jen 100 frs! A přece vinu při tom nelze dávat

* Z úpisu nelze skutečně úroky snížit pod 9.23% ročně, pokud

věřitelům, ti jen bezděky těžili z daného nedostatku kapitálového;* vlnu jedinou má pouze bezhlavá finanční správa a parlament, který k takovým operacím svolení dal!

Kdyby tenkrát byla uherská vláda vydala na př. 8%ní zlatou rentu, není pochyby, že by jí byla prodána al pari a bylo by jí stačilo tedy ke stejnému výtěžku asi 124 mil. zl. ve zlatě.** Tím by byl roční úrok činil ovšem ne celých 10 mil. zl. ve zlatě (9·92 mil. zl.) místo 9·18 mil. zl. ve zlatě na pokladniční poukázky. Ale nejdéle za sedm let asi byla už možná konverse al pari v rentu 6%ní.*** Tím by se byl úrok roční snížil na 7·44 mil. zl. ve zlatě místo 12·6 mil. zl. ve zlatě, které se pak musily platit na 6%ní rentu, a které později klesly jen málo; platí se dosud 11·44 mil. zl. ve zlatě na rentu 4%ní, která nastoupila místo renty 6%ní. Patrně by už byl úrok na tuto konvertovanou 6%ní rentu o 4 mil. zl. ve zlatě ročně menší než na rentu 4%ní, která konečně do r. 1884 byla k tomu cíli vydána! — Ale 6%ní rentu bylo by bývalo lze hračkou za dalších 5 až 6 let (v r. 1886) konvertovati al pari na 5%, (nebo jistě již v r. 1889), a úrok z ní byl by se redukoval na 6·2 mil. zl. ve zlatě. A později, nejdéle v r. 1896 nebo 1897, byla pak možná konverse 5%ní renty ve 4%ní al pari, čím by se úrok snížil na 4·96 mil. zl. ve zlatě. — Tedy nyní by uherský stát platil 4·96 mil. zl. ve zlatě ročních úroků místo dosud placených 11·44 mil. zl. ve zlatě a kapitál dlužný byl by jen 124 mil. zl. ve zlatě místo skutečného nynějšího dluhu 286 mil. zl. ve zlatě. A to vše jen za pouhé zdání, že se dělají dluhy nízko nominálně úrokované!†

běžná míra úroků není pod 4% ročně, když nutno oplatit 230·7 frs za 100 frs; 4% z 230·7 frs jsou 9·23 frs.

* Ostatně to nebyli pořád ani tíž věřitelé, nýbrž se stále měnili.

** Není ani vyloučeno, že by se již 7½%ní renta byla mohla prodati al pari; ale připustme, že by se bylo musilo sáhnouti až k rentě 8%ní, aby se hotově dostala plná upsaná cena nominální.

*** Mezitím již dříve by se bylo mohlo konvertovati na 7% al pari.

† Že tento úsudek o půjčkách s nízkým nominálním procentem a za nízké kursy emisní není možno ani dosti příkře prosloviti, není potřebí dokládati. Dostí případně, ovšem pro francouzské obdobné poměry H. Labeyrie o tom praví v »Théorie et histoire des conversions de rentes« str. 15—16: »C'est le système de fils de familles, des prodigues qui, ayant recours aux usuriers, souscrivent de billets pour une somme supérieure à celle, qu'ils reçoivent réellement. Ceux-ci ont du moins pour excuse, qu'ils ne pourraient pas emprunter à autres conditions. Les états n'ont pas même ce prétexte: ils trouvent facilement preneurs pour des rentes émises au pair ou environ au pair«. Ale takoví marnotratní synci někdy pak jsou vůbec insolventní, kdežto státy platí ony závazky co nejsvědomitěji až po dnes. (Do češtiny přeložen zní ten citát: »Je to způsob synků z rodin, marnotratníků, kteří uchylují se k lichvářům, pod-

[Na jistou ovšem nepostačitelnou omluvu tehdejší uherské vlády v r. 1873 sluší ovšem uvést, že se pokladniční poukázky 6%ní chtěly později splatit hotově a nikoli snad přepsáním na jiný mnohem vyšší dluh, jak se to pak skutečně provedlo. Mínilo se totiž, že se prodají uherské státní statky a že z nich se pokladniční poukázky budou moci splatit hotově. Zatím však nebylo možno statky ty zpeněžit; podmínky, za kterých se zpeněžení jejich mohlo provést, byly tak nevýhodné, že se jich prodalo sotva za 2 mil. zl. r. m.].

Uherské renty 6%ní nepoužilo se jen k vyplacení pokladničních poukázek z r. 1873 a 1874, nýbrž byla původně vydávána na uhrazení velikých schodků z r. 1876 a 1877 i z dřívějších let. Celkem činily emise od r. 1876—1880 okrouhlou sumu 400 mil. zl. ve zlatě za průměrný kurs asi 77%. Ale emisní výlohy činily téměř další 3%, tak že stát neobdržel více než asi 74% nominálního dluhu. Z toho vychází skutečné úrokovací procento $600 : 74 = 8.11\%$ ročně. To ukazovalo zcela zřetelně, že se měla voliti renta nikoli nominálně 6%ní, nýbrž 8%ní, která by se byla jistě prodala al pari neb i nad paritou. Tím by bylo stačilo místo 400 mil. zl. ve zlatě 6%ní renty vydati pouze asi 300 mil. zl. ve zlatě renty 8%ní. Úrok byl by sice stejný, ale dlužný kapitál mohl býti o čtvrtinu menší, což by se bylo později prospěšně projevilo sníženým úrokem při konversích. [Konversemi postupnými až na 4% al pari byly by úroky z těchto vypůjčených sum klesly již na 12 mil. zl. ve zlatě ročně, kdežto z renty 4%ní, která později vystřídala 6%ní rentu v sumě 545 mil. zl. ve zlatě, platí se dosud 21.8 mil. zl. ve zlatě ročních úroků, o 9.8 mil. zl. ve zlatě = $24\frac{1}{2}$ mil. frs ročně více.]

Arci také 6%ní renta byla konvertována a to velmi záhy, již během let 1881—1884, ale zase velmi ukvapeně a nešťastně. Neboť místo 400 mil. zl. ve zlatě 6%ních bylo vydáno 545 mil. zl. ve zlatě 4%ních. Ušetřilo se sice ročních úroků (místo 24 mil. zl. platilo se pak jen 21.8 mil. zl. ve zlatě), ale kapitál dlužný se zvýšil hned o $36\frac{1}{2}\%$ (o 145 mil. zl. ve zlatě). [Proti rentě 8%ní, která se mohla vydati al pari se stejným skutečným úrokem jako renta 6%ní, byl by kapitál 4%ní renty o $81\frac{1}{2}\%$ větší].

Kromě této konverse byla 4%ní uherská zlatá renta vydána v menších obnosech ještě v r. 1888 (celkem 47 mil. zl. ve zlatě za průměrný kurs něco přes 76%) a v r. 1893 (42 mil. zl. ve zlatě za průměrný kurs asi 95%), tak že je jí celkem vy-

pisují směšky na sumu vyšší, než jakou skutečně dostali. Ti aspoň mají na svou omluvu, že by nemohli vypůjčiti si za podmínek jiných. Státy nemají ani té záminky: nacházejí lehce odběratele rent vydávaných za pari nebo blízko pari.)

dáno 634 mil. zl. ve zlatě = 634 mil. £ = 1585 mil. frs. Vzdle zlaté renty byly vydávány také jednotlivé železniční půjčky (státní) ve zlatě [uherské východní dráhy, investiční půjčka atd.]. Uherský stát zprvu nevydával kromě premiové půjčky z r. 1870 vůbec žádnou výpůjčku na domácí měnu, (ze starších dluhů jen půjčky vyvazovací zněly na zl. r. m.).

Teprve až v r. 1880 byla vydána loterní půjčka na upravení Tisy (Tisské losy) v rak. měně a od r. 1881 Uhry následovaly příkladu rakouského vydáváním 5% ní uherské renty papírové. Bylo jí od r. 1881—1889 vydáno 358.487 mil. zl. za průměrný kurs asi 86%. Také tu zejména pro počáteční doby bylo by se hodilo lépe vydávati rentu 6% ní, po případě později 5½% ní. Renta 5% ní byla pak také současně s rakouskou rentou 5% ní konvertována v r. 1893 a to zase velmi nevhodně a předčasně v rentu 4% ní. Rozhodně měla býti volena konverse v rentu 4½% ní. Přepočítání renty 5% ní dalo se podle sazby 200 K 4% ní renty = 90.52 zl. 5% ní, což ukazuje na úrok skoro plně 4½% ní. Místo 358.487 mil. zl. uherské 5% ní renty papírové uvedeno bylo v oběh 792.1 mil. K renty 4% ní. Úroky se snížily ze 35.8487 mil. K na 31.684 mil. K ročně (na starou 5% ní rentu byl úrok tedy o 13.15% vyšší), ale za to nové 4% ní renty musilo býti vydáno o 10.48% více. [Při konverzi na 4½% ní rentu al pari bylo by se platilo o nepatrnou sumu roční 0.58 mil. K úroků více, ale kapitál byl by zůstal nezměněn a v r. 1897 nebo 1898 mohla se již 4½% ní renta konvertovati al pari a byly se úroky snížily aspoň o 3 mil. K ročně proti nynější zvýšené nominální sumě renty 4% ní. Větší úspora úroková docílená konverzí v r. 1893 byla by se nahradila již skoro za jediný rok.]

Mnohem hůře ovšem byly provedeny veliké dřívější uherské konverse v r. 1889. Tehdy arci k nim nutil stálý špatný stav uherských financí také po r. 1881. V sedmi letech 1882—1888 činily skutečné státní schodky uherské 283¼ mil. zl. r. m., tedy průměrně ročně přes 40 mil. zl. K tomu přispívala silně ta okolnost, že státní dluhy uherské byly většinou slosovatelné a umořovaly se v dosti krátkých dobách. Tak vyvazovacího dluhu uherského v r. 1888 zbývalo celkem 172½ mil. zl. a měl býti do 17 let úplně splacen. Podobně tomu bylo také při četných dluzích železničních.

Bylo tedy těžko staré dluhy zrychleně uplácti, když počet stále zápasil s tak obrovskými deficity. Proto rozhodla se uherská vláda v r. 1889 tyto po většině krátkodobé dluhy proměnit v dlouhodobé. Ale způsob, který si k tomu volila, byl velmi nešťastně upraven podle bývalých zvyků. Ačkolí uherské papíry se úrokovaly skoro mapořáde ještě na

5% ročně, přece volena byla nominální úroková míra pro konvertované půjčky 4½% ročně, ano při vyvazovacích obligacích jen na 4% ročně. Výsledek konverze byl ten, že se vydalo nových 4½%ních obligací ve zlatě 182 mil. zl. místo 169% mil. zl. ve zlatě starších obligací; pak 4½%ních nových ve stříbře 119½ mil. zl. místo necelých 110% mil. zl. starších a 4%ních vyvazovacích obligací 199% mil. zl. místo 172½ mil. zl. starších. Půjčky nové byly ovšem všechny splatné až v 75 po případě v 70 letech (vyvazovací obligace), kdežto staré byly splatny v mnohem kratších dobách.

Celkem se konverzí úrokové břemeno o něco málo zmírnilo o nevýznamnou část 1 mil. K ročně, ale za to se nominální kapitál zvýšil skoro o 103 mil. K. Jediná výhoda byla, že se půjčky splácely v dlouhých dobách a že tedy na roční uplácení dluhů nemusilo se tolik věnovati. Ale toho dalo se docílití také bez zvyšování nominálního kapitálu a později konverzí al pari na mírnější procenta mohlo se mnoho vydání úrokového uspořítí.

Nejhůře provedena byla konverze vyvazovacího dluhu. Dluh ten byl 172½ mil. zl. v obligacích úrokovaných 4.65% ročně (5% úroků, z nichž se sráželo 7% kuponové daně). Místo toho objevil se nový dluh 199% mil. zl. 4%ní. Úrok ze starého dluhu byl jen 8.02 mil. zl. r. m. ročně, kdežto z nového činil 7.98 mil. zl. Rozdíl mezi obojími úroky byl minimální, za to však nový dluh bylo 27 mil. zl. a 54 mil. K větší. Pochopujeme, že věřitelé k takové konverzi velmi ochotně přivolili, zachovávala jim meztemčený skoro úrok, zajištěný k tomu proti každé budoucí konverzi; — (neboť 4%ní úpisy nebylo a není lze již v Uhrách konvertovati) — a k tomu jim dávala kapitálu skutečně spláceného o 15% více! Nikdy nesmyslnější konverze nebyla provedena.

Současně s konverzí 5%ní papírové renty v r. 1893 byly ještě konvertovány železniční půjčky starší 125 2367 mil. zl. r. m. v papírech a ve stříbře, za něž bylo vydáno téměř 270 mil. K 4% ní korunové renty a 16 7044 mil. zl. ve zlatě (= 41 761 mil. frs), za které přišlo v oběh 18 mil. zl. ve zlatě uherské renty (o této emisi už se stala zmínka). — Vedle toho byly také v předešlých letech vydávány 4½% ní obligace na výkupy práva výčepního, za které uherský stát platil úroky a splátky, ale které byly kryty příspěvkem těch, již se od výčepních závazků vypnositili.

Před koncem 19. století byl uherský úvěr nejlépe upevněn zrovna jako úvěr rakouský. Svědčí o tom dvě zvláště výhodné emise: 1. 3% ní půjčky k úpravě Železných vrat (na Dunaji) v sumě 45 mil. K (ve zlatých mincích korunové měny vyplacené), splatné v 90 letech, za kterou strženo bylo 82·1% čistě. Roční úrokování vzhledem na splácení půjčky plnou nominální sumou vyjde tu 3·79%;* 2. 3½% ní uherská renta (investiční) z r. 1897, které bylo vydáno 54·9 mil. K za kurs 91½%, jež uherský stát čistě dostal. Skutečně zúročení bylo tu 3·825% ročně.

Ale již v r. 1900, když se žádal jen trochu větší úvěr 120 mil. K, nebylo možno pro uherskou 4% ní korunovou rentu dostat lepší kurs než 89½%. (Příčiny pro tak nízký kurs vysvětlují se také z tehdejší války Velké Británie s jihoafrickými republikami. — Ještě v r. 1897 dostal se za 4% ní půjčku k upravení toků v údolí Temeš-Begy kurs 99½%.) Podle tohoto emisního kursu bylo faktické zúrokování vypůjčeného kapitálu 4·47% a jedině správné bylo vydání tehdy rentu 4½% ní, jakož skutečně uherské výpůjčky 4½% ní udržovaly se i něco nad paritní cenou. Lépe se povedla emise 4% ní renty v r. 1902, ovšem jen v sumě 62·1 mil. K, která byla kolem 97% kursu prodána. Je to nejvýhodnější emise uherské korunové renty vůbec.

Téhož roku (1902) podařila se poměrně velmi dobře poslední velká konverse 4½% níh železničních půjček a 4½% níh obligací k výkupu z výčepního regálu, pokud nebyly v držení obcí jako nescížitelný majetek. (Obce měly celkem 107¼ mil. K těchto obligací a ty zůstaly nekonvertovány.) Celá konverse skončila vydáním 1087½ mil. K 4% ní uherské renty korunové. Nominální kapitál starších půjček se při tom zvýšil o 5½% až 6%, kdežto úspora úroková nebyla vyšší než asi o 5½% do 6½%. Jelikož však za daných poměrů jiná výhodnější konverse nebyla možná a od té doby má dlouhé nedohledné časy vůbec jakákoli konverse jest jistě vyloučena, sluší přece a spoň tuto konversi uznatí za povedenou a šťastnou. Uherský stát uspořil tím ročních úroků téměř 2½ mil. K a nominální kapitál se zvýšil jen asi o 60 mil. K. Vůči nynějšímu stavu úrokové míry byl tento úspěch jistě příznivým a daleko lepším nežli při kterékoli konversi předešlé, které skoro vesměs sluší nazvatí nepodařenými.

* Anuita na úrokování a splácení dluhu činí pouze 3·2256% z nominální sumy a 3·929% ze skutečně vyplacené sumy. Půjčka byla ovšem prodána v cizině a její nominální obnos byl také stanoven v cizích měnách = 47¼ mil. frs = 1·875 mil. liber sterl. = 38¼ mil. M.

Renty korunové 4%ní byly pak stále vydávány na uhrazení schodků rozpočtových i k investicím (tak v r. 1904, 1908). Při tom se kursy 4%ních rent stále zhoršovaly, ač nikoli více než u rent rakouských, tak že konečně v r. 1909 byla nucena uherská vláda vydati 215 mil. K pokladničních poukázek 4½%ních, splatných po třech letech, za kurs 98.30%. (Tyto poukázky byly pak zase prolongovány.) Úrokování tu vyšlo na 5% ročně. Bylo by skoro lépe vydati úpisy 5%ní, které se tehdy mohly snad prodati s jistým agiem. Tím by se aspoň nemusil spláceti vyšší kapitál. Koncem roku 1912 byly vydány 4½%ní pokladniční listy uherské v sumě 125 mil. K za kurs pod 97%, splatné v době půldruhého roku a dvou roků.

Vedle rentových dluhů, pokladničních listů a dosti značných i četných dluhů jednotlivých ministerstev (ressortních dluhů) není v Uhrách skoro žádných státních železničních dluhopisů, které postupnými konversemi byly proměněny v dluhy rentové.

Za to však jsou značné dluhy, vyplácené jako renty bývalým železničním společnostem uherským. Jsou to výkupy za dráhu potiskou, Budapeštsko-Pětikostelní, Araďsko-Temešvárskou a některé menší lokální dráhy; také garancie státní jednotlivým místním dráhám sluší do toho počítati. — Společnosti Jižní dráhy za trať Záhráb-Karlovac platí uherský stát roční anuitu 240.000 zl. ve zlatě = 600.000 frs až do r. 1968. Ale nejdůležitější železniční dluh je anuita placená společností rakousko-uherských státních dráh, která od r. 1891 potrvá až do r. 1966 a činí se všelikými vdejšími povinnostmi přes 19½ mil. K ročně.

6. Státní úvěr a jeho povaha i podmínky.

Kdekoli stát ve svých hospodářských nesnázích byl nucen se ucházeti ve velkých a nebývalých rozměrech o úvěr, využítkovali toho věřitelé a kladli těžké podmínky státům třeba nejspolehlivějším. Dokladů pro to ze všech dob bylo již v těchto rozpravách uvedeno hojnost.

Zajisté Velká Británie za vlády Viléma III. holandského ke sklonku 17. století byla již mocným státem vší důvěry hodným a přece v době nejhlubšího míru musila povoliti na půjčku celkem dosti malou (1.2 mil. £) roční úroky 8% kromě mnohých výhod jiných. Podobně státy evropského kontinentu — velmocí upevněné na vídeňském kongresu novým řádem — musily v letech 1816—1823 povolovati úroky doslovně lichvářské a zavazovaly se tyto vysoké úroky platit na